

Position paper FNV t.b.v. het rondetafelgesprek over de economische gevolgen en het handelingsperspectief naar aanleiding van de ontwikkelingen in Iran

Inleiding

De oorlog in Iran en het Midden-Oosten vormt een nieuw hoofdstuk in een toch al zeer onzekere geopolitieke situatie. Door de oorlog en afsluiten van de straat van Hormuz staat onze energie- en brandstofvoorziening opnieuw onder druk en neemt het risico van een nieuwe inflatiegolf toe. Met alle gevolgen voor mensen van dien: van stijgende kosten van het levensonderhoud tot toenemende zorgen over baanzekerheid.

Tegelijkertijd moeten we constateren dat deze economische schok alweer de zoveelste is in slechts enkele jaren tijd. Geopolitieke onrust lijkt zoetjes aan tot het nieuwe normaal te behoren. Precies om die reden zouden we nu in staat moeten zijn om een aantal belangrijke lessen te trekken.

Voor de FNV staat daarin voorop dat ‘de economie’ altijd ten dienste staat van de samenleving, en niet andersom. We zien drie belangrijke handelingsperspectieven om te zorgen dat de impact van deze oorlog zo beperkt mogelijk blijft én we onze economie weerbaar maken in een tijd vol onrust:

1. De basis op orde: vergroot de bestaanszekerheid van mensen zodat onrust een minder groot probleem vormt.
2. Arbeidsvoorwaarden die meestijgen met inflatie: zorg dat lonen en vergoedingen adequaat meestijgen met de kosten van het levensonderhoud.
3. Verstandig economisch beleid: steun strategische sectoren en voorkom tegelijkertijd een nieuwe ronde graaiflatie.

De basis moet op orde: vergroot de bestaanszekerheid van mensen

Het is de zoveelste keer in een beperkt aantal jaren dat onze economie een schok te verduren krijgt. Denk aan de coronacrisis en de energiecrisis van drie jaar terug. Steeds werd door politici en beleidsmakers gezegd dat we onze samenleving weerbaarder zouden moeten maken en dat we moesten zorgen voor structurele maatregelen om bestaanszekerheid voor iedereen te garanderen. De Commissie Sociaal Minimum was hier het gevolg van. Helaas is het slechts bij adviezen gebleven.

De FNV dringt er bij de Kamer op aan dat de bodem van het bestaansminimum, in lijn met de adviezen van de Commissie Sociaal Minimum en de Europese richtlijn toereikende minimumlonen, omhoog moet. Op dit moment zou dit betekenen dat het minimumuurloon naar 18 euro zou moeten stijgen, met daaraan gekoppeld de uitkeringen en de AOW.

Hetzelfde geldt voor het kabinetsvoornemen om het mes te zetten in ons sociale stelsel. Juist nu de onzekerheid groeit en de economie mogelijk afkoelt is het onverantwoord zo te snijden in het

sociaal vangnet. Het is van groot belang de WW op 24 maanden te houden en mensen zo veel mogelijk rust te bieden.

Onderdeel van het Arbeidsmarktpakket is het Wetsvoorstel Crisisregeling voor personeelsbehoud. Dit wetsvoorstel zorgt voor een structurele NOW-regeling zoals we die nog kennen uit de Coronacrisis. De regeling ondersteunt bedrijven om in tijden van crisis personeel in dienst te kunnen houden. Dit biedt zekerheid voor zowel bedrijven als werknemers. De invoering van deze wet is uitgesteld, maar de FNV dringt erop aan dat er haast gemaakt wordt.

Daarnaast zal het nodig blijven om gericht mensen in nood te blijven compenseren voor de hoge energiekosten. De FNV pleit daarbij voor gerichte steun op specifiek die groepen en roept dan ook op om snel duidelijkheid te bieden over het energiefonds voor huishoudens met een laag inkomen en een hoge energierekening. Want generieke maatregelen kunnen al snel voor zeer hoge maatschappelijke kosten zorgen die grotendeels naar groepen vloeien die hogere kosten eigenlijk prima zelf kunnen dragen. Dat is niet alleen verspilling van maatschappelijk geld (dat niet elders kan worden besteed), maar neemt ook een financiële energiebesparingsprikkel weg bij groepen waar deze juist goed zou kunnen werken.

Via arbeidsvoorwaarden zorgen we ervoor dat de lonen voldoende meestijgen

Na de inflatiecrisis als gevolg van de Russische inval van Oekraïne zagen huishoudens hun koopkracht op ongekende wijze terugvallen. Overheidsbeleid bracht incidenteel verlichting, maar op langere termijn is het aan de loongroei te danken dat huishoudens structureel koopkrachtherstel hebben gezien. Maar dat heeft wel vier jaar aan cao-onderhandelingen gekost.

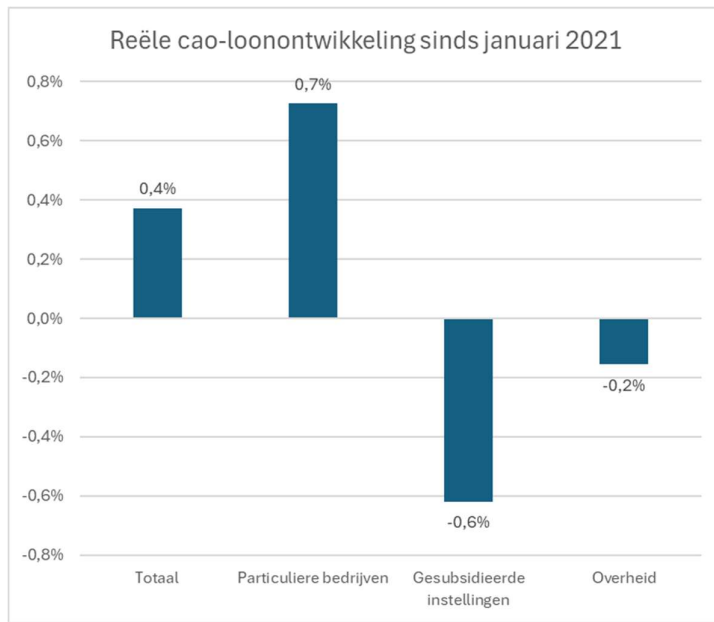
FNV wil daarom dat de lonen dit keer sneller meestijgen met de inflatie zodat iedereen de boodschappen kan blijven doen. Hoewel de lonen dus nu gemiddeld weer op het niveau zitten van voor de vorige energiecrisis hebben ze jaren reëel lager gelegen en hebben werkenden dus de rekening moeten betalen. Mocht de nieuwe energiecrisis grote gevolgen hebben voor de inflatie zal die sneller gecompenseerd moeten worden in de lonen.

Dit zal uiteraard onderdeel zijn van de arbeidsvoorwaardeninzet komend jaar. De overheid heeft hier ook een rol in te spelen als werkgever. De huidige voorgestelde nullijn voor rijksambtenaren is daarin een zeer slecht voorbeeld. In tegenstelling tot werknemers in de markt, is er bij de overheid en bij gesubsidieerde instellingen zoals de zorg en het onderwijs nog steeds een inflatieachterstand (figuur 1).¹ Het merendeel van de Rijksambtenaren werkt in de uitvoering, denk aan de gevangenis, wegonderhoud en Belastingdienst. Het voelt zacht gezegd dubbel om enerzijds te debatteren over de gevolgen van de oorlog en hen tegelijkertijd reële loongroei te ontzeggen.

---

¹ Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur; indexcijfers te vinden op <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85663NED/table?dl=D33B0>

Consumentenprijzen; CPI 2025=100, index en mutaties, te vinden op: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/86141NED/table?dl=D33B1>

Figuur 1: reële cao-ontwikkeling sinds januari '21

Verhoog de fiscale ruimte voor de reiskostenvergoeding

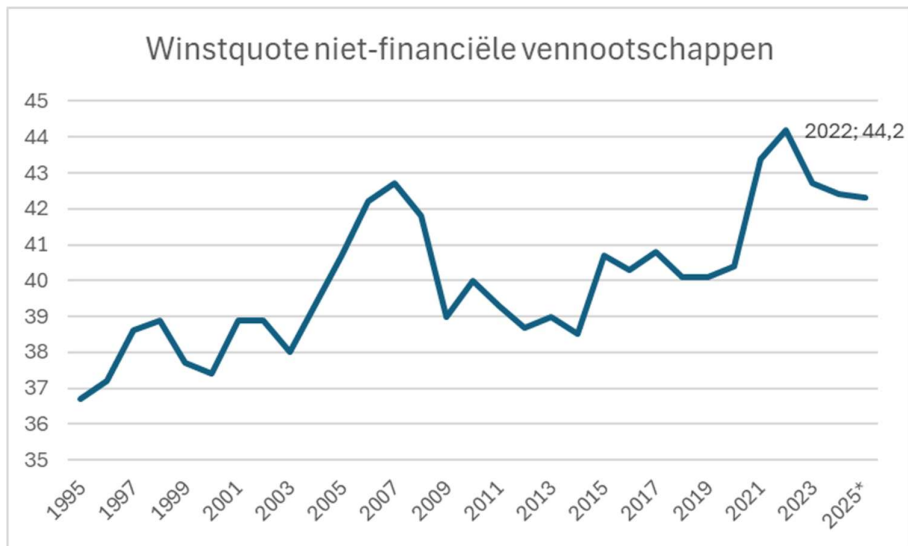
Veel werkenden met een laag of middeninkomen hebben daarnaast de auto nodig om op hun werk te komen. De bus of trein komt niet op hun werkplek of als je in de thuiszorg van huis naar huis moet reizen, kun je niet zonder auto. De FNV zet in op een toereikende reiskostenvergoeding in Cao-afspraken zodat niemand zelf hoeft te betalen om het werk te kunnen doen. Daar moet via de belastingen dan wel voldoende ruimte voor zijn. Op 1 januari 2024 is voor het laatst de fiscale ruimte verhoogd. Toen was volgens het CBS de gemiddelde benzineprijs 1.895. Vandaag is de gemiddelde benzineprijs volgens de ANWB 2.315. De FNV zou voorstander zijn van het verruimen van de fiscale ruimte.

Wat hebben we geleerd van de vorige energiecrisis?

Tijdens de vorige crises hebben sommige bedrijven daarvan geprofiteerd. Niet voor niets werd graaiflatie het woord van het jaar: de winstquote steeg in 2022 naar een niet eerder geziene hoogte van 44,2% van de toegevoegde waarde.² Op dit moment ligt diezelfde winstquote nog steeds boven het langjarige gemiddelde. Bedrijven hebben dus gemiddeld genomen meer vet op de botten en hoeven prijsstijgingen niet 1-op-1 door te berekenen aan de consument. Dit beeld gaat op voor zowel het grootbedrijf als de mkb'ers. Juist bij de mkb'ers stegen de winsten tussen 2019 en 2024 harder dan bij het grootbedrijf.³

² CBS, kerngegevens sectoren; nationale rekeningen te vinden op <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85881NED/table?dl=3943C>

³ Bedrijfsresultaat van alle ondernemingen steeg harder dan dat van de grote bedrijven. Data terug te vinden via: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/81837NED/table?dl=D345F> en <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85000NED/table?dl=D3461>

Tegelijkertijd kan de overheid ook de verdelingseffecten van een nieuwe graaiflatiegolf beperken door middel van herverdeling. Breng de winstbelasting meer in lijn met het belastingpercentage dat werknemers betalen. Als bedrijven hun eerlijke deel betalen, kunnen we nu het inkomen van normale gezinnen ondersteunen én blijven investeren in de sectoren waar iedereen gebruik van maakt.

Een solidariteitsbijdrage zorgt er daarnaast voor dat de uitzonderlijke winsten die voortvloeien uit de energiecrisis worden aangewend om de lasten voor de zwaarst getroffen huishoudens en werkkenden te verlichten. Voer daarom een solidariteitsbijdrage in de vorm van een overwinstbelasting in.

Strategische sectoren ondersteunen

De roep van de industrie of andere energie-intensieve sectoren om steun zal groot zijn. De FNV is niet per definitie tegen steun aan bedrijven. Het is van belang om verlies van hoogwaardige werkgelegenheid te voorkomen.

Daar zouden wat FNV betreft wel voorwaarden aan verbonden moeten worden, waaronder de versnelling van verduurzaming zodat deze bedrijven minder kwetsbaar zijn bij een volgende energiecrisis én sociale voorwaarden die onder meer behoud van werkgelegenheid, goede arbeidsvoorwaarden en zeggenschap van werknemers waarborgen. Bovendien is het van belang waar mogelijk Europese samenwerking op te zoeken. Uiteindelijk is niemand erbij gebaat wanneer landen onderling gaan concurreren op de laagste energieprijzen noch dat landen onbedoeld met elkaar gaan wedijveren met steunpakketten aan bedrijven die uit belastinggeld gefinancierd worden.

De FNV ziet deze crisis als een moment om vol in te zetten op een duurzame en zelfstandige toekomst, met bewuste keuze voor een toekomstbestendige industrie die bijdraagt aan onze strategische autonomie. Door nu versneld te kiezen voor energiebesparing en hernieuwbare energie van eigen bodem (Nederland en de EU), bouwen we aan een stabiele energiemarkt die niet langer afhankelijk is van onzekere import en zo onze autonomie versterkt.